

Budapest alatt

Tervezetés a kegyelet kertjében

A FŐVÁROS ALATT tett séták közül az utolsó — illően — a Kerepesi temetőbe vezet. Öreg és a nagyvárosi terjeszkedés útjában álló terület ez. Amikor 1849-ben megkezdték ezen a helyen a temetkezést, a város szélén is kívül eső vidék volt ez. Ki gondolta akkor, hogy a kis Pest-Buda úgy nekirugaskodik, és mire a városrendezők felébrednek, a temető a belterületnek is a kellős közepére kerül. Kórház, nagy gyár, pályaudvar, laktanya, sport- és művésztelep létesült körülötte, a nagy lakótömbökről nem is szólva. Már ezek fölött is tulajdonképpen eljárt az idő. A Baross tér még hagyján, az most új képet kap, ahogy mondani szokás, korszerűsödik. De a Teleki tér, a Mező Imre út, kicsit odébb a Csikágó... Bizony, a város legszürkébb vidéke ez. A szürkéből is kéri a Kerepesi temető magas kőfala, amely a holtakat védi az élőkől, vagy az élöket az elmúlásról suttagó, sírkerti szomorúfüzlomboktól.

És bármilyen furcsa, éppen ez a Városligettel majdnem pontosan azonos, 70 hektár nagyságú, holtaknak szánt terület fogja belátható időn belül a VIII. kerület problémáinak nehezét megoldani. Gyönyörű park ez. Tíz kilométer hosszúságú útjainak háromnegyedét lombos fák árnyékolják. A hetvenéves hársak által határolt sétányok szépségének alig van párja. A hatalmas kiterjedésű terület megfelelő rendezése, kertesítése, padokkal való ellátása aránylag kis költséggel nemcsak pihenőparkot nyújtana a főváros lakosságának, hanem nemzeti panteont is. Ha megfelelő emléktáblákat helyeznénk a sírokra, látogatói lármától, forgalomtól távol ismerkedhetnének nemzeti történelmünk kiemelkedő egyéniségeinek alkotásaival, életútjával. Erre a nevelő szerepre a Kerepesi temető igen alkalmas. Már ma is leginkább csak kegyhely, hiszen hosszú idő óta csak nemzeti nagyjainkat temetik ide. Közvetlen hozzátartozók csak ritkán tévednek be. Legtöbbször a kommunista mozgalom kiemelkedő harcosainak és nagy művészeink sírjához látogatnak. A többi sírhoz ritkábban érkezik látogató; a többsége elhanyagolt, magányos, pusztuló kő.

AZ ELSŐ NAGYOBB SÍREMLÉKET az osztrákok által kivégzett, első felelős miniszterelnökünk, *Batthyány Lajos* gróf kapta a Kerepesi temetőben. Schikendanz Albert egész vagyonért építette. *Deák Ferenc* görögös mauzóleuma Gerster Kálmán műve. A fehér márvány Deák-szobrot — amely az emlékmű belsejében évtizedek óta, a látogatók elől elzárva romlik — Strobl Alajos készítette. Ő működött közre a *Kossuth-mauzóleum* tervezésében is, amelyen az építmény helyreállítását elrendelt egykori miniszter neve feltűnőbben olvasható, mint Kossuthé; ehhez képest ez is

rossz állapotban van. A *Klapka-emlékművet* most javították ki; több nagy hazafi emlékműve azonban elég siralmas képet nyújt. Itt alussza örök álmát, Budapest alatt, 80 *tudósunk*, 123 *írónk*, 144 *színész*, 50 *szobrász*, 50 *újságíró*, 46 *politikus*, 19 *sportoló* stb. Nyugszanak itt Budapestért halt *szovjet hősök*, a *Köztársaság téri párt ház védelmének elesettek*, *Martinovics Ignác* és kivégzett társai, a szabadságharc magyar és lengyel partizánjai — kétszáz küzdelmes év egész története.

A kiegyezés után gazdagodó polgárság versengve építtette ide önmagának és családjának a pompásnál pompásabb emlékeket, amelyek sokszor gazdagságban felülmúlják a *Vörösmarty*-, *Jókai*-, *Blaha Lujza*-, *Ady-sírhelyeket*. Legjobb szobrászaink, a többi között *Fadrusz*, *Istók*, *Strobl*, *Kisfaludi Strobl*, *Horvay*, *Vedres*, *Holló*, *Zala* szerepel e szabadtéri múzeumban alkotásaival; remekműveik sorát legutóbb *Kerényi Jenő* gazdagította jellegzetes *Csontváry-szobrával*. Mellette megdöbbentő és sokatmondó új *Krúdy-sírkő* áll — *Borsos Miklós* nagyszerű munkája. Örök úti-társaink panteonja tehát lényegében készen van; a szakértő műemlékvédők, akadémikusok, művészek vitáznak évek óta, melyik emlékmű méltó a nemzeti panteonra, és melyiket kell majd átköltöztetni vagy jeltelenül a föld mélyén hagyni. Ha a vitát lezárják, már csak pénz kell és — országos pályázat kiírásával — megvalósul a gyönyörű terv.

A TEMETŐ ALKALMAZOTTAI előlegezik a bizalmat, és készítik a maguk kis terveit — melyik utat hogyan kellene még szebben fásítani, milyen virág illelne a *Petőfi* család földi maradványai fölé, hol kellene kis tavat kiképezni, hová kerülne még néhány szomorúfű... *Szabó László* jó negyedszázad óta dolgozik temetőben. Tóalmásról került erre a különös pályára, mint az itt dolgozók java. Hogyan határozta el erre magát? Apja is sírásó volt, dinasztikus pálya ez a családban. *Szabó László* úttisztítóként kezdte. Évekig volt sírásó, gondozó, kertész, csoportvezető. Egy életen át működött közre a végtisztességek számolhatatlan során. Több síró embert látott, mint nevetőt. Kisgyerek kora óta néz farkasszemet a halállal.

Volt, akit a vég gondolatával való reménytelen küszködés remetei magányba vonulásra ösztönözött. Mások mulhatatlan verseket írtak, gyönyörű képeket festettek, halhatatlan dalokat szerettek ilyen helyzetben. Vallásokat alapítottak, hogy az elmúlás terhet elviselhetővé tegyék az embereknek. Miképpen reagál *Szabó*?

Nemrég végezte el a közgazdasági technikumot. Most jár a marxizmus—leninizmus esti egyetemének első évfolyamára.

Máté György